

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

6 липня 2016 року

м. Київ

Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України в складі:

*головуючого Яреми А.Г.,
суддів: Гуменюка В.І., Лященко Н.П., Охрімчук Л.І.,
Сімоненко В.М.,*

розглянувши в судовому засіданні *справу за позовом кредитної спілки «Буковинський Альянс» до ОСОБА_1, малого приватного підприємства «Зелена Липа», третя особа – відділ державної виконавчої служби Хотинського районного управління юстиції Чернівецької області, про стягнення заборгованості за кредитним договором* за заявою кредитної спілки «Буковинський Альянс» про перегляд рішення Апеляційного суду Чернівецької області від 24 червня 2015 року, ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 серпня 2015 року,

в с т а н о в и л а:

У грудні 2014 року кредитна спілка «Буковинський Альянс» (далі – КС «Буковинський Альянс») звернулася до суду із зазначеною позовною заявою, посилаючись на те, що 13 квітня 2007 року між КС «Буковинський Альянс» та ОСОБА_1 укладено кредитний договір, відповідно до умов якого останній отримав у кредит кошти в розмірі 10 тис. грн з кінцевим терміном повернення 13 квітня 2014 року. Цього ж дня на забезпечення виконання грошових зобов'язань за кредитним договором між КС «Буковинський Альянс» та малим приватним підприємством «Зелена Липа» (далі – МПП «Зелена Липа») укладено договір поруки, відповідно до умов якого підприємство поручилося за виконання грошових зобов'язань ОСОБА_1.

У зв'язку з неналежним виконанням грошових зобов'язань за кредитним договором КС «Буковинський Альянс» звернулася до суду із заявою про видачу судового наказу. Хотинський районний суд Чернівецької області судовим

наказом від 7 травня 2010 року стягнув у солідарному порядку з ОСОБА_1 та МПП «Зелена Липа» на користь КС «Буковинський Альянс» заборгованість за кредитним договором, яка станом на 28 квітня 2010 року становила 16 тис. 941 грн 39 коп.

Крім того, Хотинський районний суд Чернівецької області рішенням від 8 серпня 2012 року стягнув солідарно з ОСОБА_1 та МПП «Зелена Липа» на користь КС «Буковинський Альянс» заборгованість за кредитним договором у розмірі 16 тис. 6 грн 75 коп.

Вважаючи, що умови кредитного договору ОСОБА_1 не виконав, кошти фактично не повернув, тому позивач просив стягнути солідарно з ОСОБА_1 та МПП «Зелена Липа» на свою користь відсотки за користування коштами, нарахованими за період з 18 липня 2012 року до 19 листопада 2014 року в розмірі 16 тис. 837 грн 8 коп., та пеню в розмірі 25 тис. 566 грн 17 коп.

Хотинський районний суд Чернівецької області рішенням від 20 квітня 2015 року позов задовольнив частково, ухвалив стягнути солідарно з ОСОБА_1 та МПП «Зелена Липа» на користь КС «Буковинський Альянс» відсотки за користування кредитом у розмірі 16 тис. 837 грн 8 коп. та пеню в розмірі 24 тис. 825 грн 53 коп. Вирішив питання про розподіл судових витрат.

Апеляційний суд Чернівецької області рішенням від 24 червня 2015 року рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 11 серпня 2015 року відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою КС «Буковинський Альянс» на рішення суду апеляційної інстанції.

У заяві КС «Буковинський Альянс» про перегляд судового рішення порушується питання про скасування судових рішень судів апеляційної та касаційної інстанцій і залишення в силі рішення суду першої інстанції з передбачених пунктами 1, 4 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) підстав: неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права; невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права, а саме статей 599, 611 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

На підтвердження зазначених підстав подання заяви КС «Буковинський Альянс» посилається на ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від:

28 березня 2016 року у справі за позовом публічного акціонерного товариства «Мегабанк» до фізичних осіб про стягнення заборгованості за кредитним договором (№ 6-355св16);

30 березня 2016 року у справі за позовом публічного акціонерного товариства акціонерного банку «Укргазбанк» до приватного підприємства «ВКЗ-Дебют» (далі – ПП «ВКЗ-Дебют»), фізичної особи про стягнення заборгованості за кредитним договором (№ 6-872св16).

Крім того, КС «Буковинський Альянс» у заяві про перегляд судових рішень посилається на постанови Верховного Суду України від:

2 вересня 2015 року у справі за позовом фізичної особи до фізичної особи про стягнення процентів за користування позикою, інфляційних втрат та 3 % річних (№ 6-369цс15);

23 вересня 2015 року у справі за позовом публічного акціонерного товариства «Банк «Фінанси та Кредит» до фізичних осіб про стягнення заборгованості за кредитним договором (№ 6-1206цс15).

Так, ухвалюючи судові рішення у справах № 6-355св16, № 6-1206цс15, суди, керуючись статтями 526, 599, 611 ЦК України, дійшли висновку про те, що наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконане боржником, не припиняє правовідносин сторін кредитного договору, не звільняє боржника та поручителя від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання й не позбавляє права на отримання штрафних санкцій, передбачених умовами договору та нормами ЦК України.

Постановляючи ухвалу у справі № 6-872св16 і залишаючи без змін рішення апеляційного суду в частині стягнення з фізичної особи на користь банку заборгованості за кредитним договором, суд касаційної інстанції керувався тим, що позика вважається повернутою в момент зарахування грошової суми, що позичалася, на банківський рахунок або в разі реального повернення коштів. Наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконане боржником, не припиняє правовідносин сторін кредитного договору, не звільняє боржника та поручителя від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання. Крім цього, скасовуючи рішення апеляційного суду в частині позовних вимог банку до ПП «ВКЗ-Дебют» та

закриваючи в цій частині провадження у справі, суд касаційної інстанції виходив з того, що справа у цій частині позовних вимог не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства відповідно до положень частини першої статті 205 ЦПК України.

У постанові від 2 вересня 2015 року у справі № 6-369цс15 Верховний Суд України зазначив, що позика вважається повернутою в момент зарахування грошової суми, що позичалася, на банківський рахунок позикодавця або в разі реального повернення йому коштів. Ухвалення рішення суду про стягнення грошової суми за договором позики за змістом частини третьої статті 1049 ЦК України не припиняє обов'язку позичальника щодо сплати процентів за користування грошима, передбачених статтею 1048, та суми, передбаченої статтею 625 цього Кодексу.

Натомість, у справі, яка переглядається, апеляційний суд, з висновками якого погодився й суд касаційної інстанції, відмовляючи в задоволенні позову, керувався тим, що у зв'язку з видачею судового наказу припинились правовідносини сторін, що ґрунтувалися на кредитному договорі, зокрема нарахування відсотків за користування кредитом. Крім того, за змістом частини четвертої статті 559 ЦК України сплив шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання припиняє поруку за умови, що кредитор протягом строку дії поруки не звернувся до поручителя з позовом. Оскільки судовий захист кредитора можна реалізувати як у позовному провадженні, так і шляхом видачі судового наказу як особливої форми судового рішення, то порука між КС «Буковинський Альянс» та МПП «Зелена Липа» припинилася протягом шести місяців від дня ухвалення судового рішення.

Отже, існує неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, та невідповідність оскаржуваного судового рішення суду касаційної інстанції викладеним у постановах Верховного Суду України висновкам щодо застосування в подібних правовідносинах норми матеріального права, зокрема статей 599, 611 ЦК України.

Заслухавши суддю-доповідача, дослідивши доводи заявника, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України вважає, що заява підлягає частковому задоволенню з огляду на таке.

Суди у справі, яка переглядається, встановили, що 13 квітня 2007 року між КС «Буковинський Альянс» та ОСОБА_1 укладено кредитний договір, відповідно до умов якого останній отримав у кредит кошти в розмірі 10 тис. грн з кінцевим терміном повернення 13 квітня 2014 року.

Цього ж дня на забезпечення виконання грошових зобов'язань за кредитним договором між КС «Буковинський Альянс» та МПП «Зелена Липа» укладено договір поруки, відповідно до умов якого підприємство поручилося за виконання грошових зобов'язань ОСОБА_1.

У зв'язку з неналежним виконанням грошових зобов'язань за кредитним договором, КС «Буковинський Альянс» звернулася до суду із заявою про видачу судового наказу. Хотинський районний суд Чернівецької області судовим наказом від 7 травня 2010 року стягнув у солідарному порядку з ОСОБА_1 та МПП «Зелена Липа» на користь КС «Буковинський Альянс» заборгованість за кредитним договором, яка станом на 28 квітня 2010 року становила

16 тис. 941 грн 39 коп.

Крім того, Хотинський районний суд Чернівецької області рішенням від 8 серпня 2012 року стягнув солідарно з ОСОБА_1 та МПП «Зелена Липа» на користь КС «Буковинський Альянс» заборгованість за кредитним договором у розмірі 16 тис. 6 грн 75 коп.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні судом касаційної інстанції норм матеріального права, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Частинами першою та другою статті 1054 ЦК України передбачено, що за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти (частина перша статті 1054 ЦК України).

До відносин за кредитним договором застосовуються положення ЦК України, які регулюють правовідносини за договором позики, якщо інше не встановлено параграфом 2 глави 71 цього Кодексу і не впливає із суті кредитного договору.

Так, відповідно до статті 1046 ЦК України за договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості.

За змістом статті 1049 ЦК України позичальник зобов'язаний повернути позикодавцеві позику (грошові кошти у такій самій кількості, що були передані йому позикодавцем) у строк та в порядку, що встановлені договором.

Строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору. Закінчення строку договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії договору (стаття 631 ЦК України).

Згідно зі статтею 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Відповідно до статті 599 ЦК України зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином.

У разі порушення зобов'язань настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема відшкодування збитків та сплати неустойки (стаття 611 ЦК України). Крім того, згідно із частиною першою статті 1048 ЦК України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюється договором. Якщо договором не встановлено розмір процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

Позика вважається повернутою в момент зарахування грошової суми, що позичалася, на банківський рахунок позикодавця або в разі реального повернення йому коштів.

Виходячи із системного аналізу статей 525, 526, 599, 611 ЦК України, змісту кредитного договору слід дійти висновку про те, що наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконане боржником, не припиняє правовідносин сторін кредитного договору, не звільняє боржника та поручителя від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання й не позбавляє права на отримання штрафних санкцій, передбачених умовами договору та нормами ЦК України.

Саме таких висновків дійшли суди, ухвалюючи судові рішення, надані заявником для порівняння.

За таких обставин у справі, яка переглядається, апеляційний суд, з яким погодився суд касаційної інстанції, дійшов помилкового висновку про відмову в задоволенні позову з огляду на те, що у зв'язку з видачею судового наказу припинились правовідносини сторін, що ґрунтувалися на кредитному договорі.

Місцевий суд, ухвалюючи рішення про часткове задоволення позову,

правильно вважав, що видача судового наказу та ухвалення судового рішення про стягнення заборгованості за кредитним договором не розриває цього договору та не зупиняє його дії, оскільки ОСОБА_1 не погасив заборгованості за кредитним договором.

Щодо позовних вимог КС «Буковинський Альянс» до МПП «Зелена Липа» Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Пунктами 1, 3 частини першої статті 15 ЦПК України встановлено, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства.

Згідно із частиною першою статті 1, статей 2, 12 Господарського процесуального кодексу України справи у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у яких сторонами є юридичні особи, розглядаються господарськими судами.

Відповідно до статті 16 ЦПК України не допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 205 ЦПК України суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Оскільки не допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом, суд відкриває провадження у справі в частині вимог, які належать до цивільної юрисдикції, і відмовляє у відкритті провадження у справі щодо вимог, якщо їх розгляд проводиться за правилами іншого виду судочинства.

Отже у справі, яка переглядається, суди помилково прийняли до розгляду позовні вимоги КС «Буковинський Альянс» до МПП «Зелена Липа».

Ураховуючи викладене, судові рішення судів апеляційної та касаційної інстанцій у частині вирішення позовних вимог КС «Буковинський Альянс» до ОСОБА_1 необхідно скасувати і залишити в силі рішення суду першої інстанції; у частині вирішення позовних вимог КС «Буковинський Альянс» до МПП «Зелена Липа» судові рішення судів першої, апеляційної та касаційної

інстанцій необхідно скасувати, а провадження у справі в цій частині закрити. Відповідно до вимог частини другої статті 206 ЦПК України необхідно повідомити КС «Буковинський Альянс», що розгляд її позовних вимог до МПП «Зелена Липа» про стягнення заборгованості за кредитним договором віднесено до юрисдикції господарських судів.

Керуючись статтями 355, 360³, 360⁴ ЦПК України, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а:

Заяву кредитної спілки «Буковинський Альянс» задовольнити частково.

Рішення Апеляційного суду Чернівецької області від 24 червня 2015 року та ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 серпня 2015 року в частині позовних вимог кредитної спілки «Буковинський Альянс» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором скасувати, у цій частині залишити в силі рішення Хотинського районного суду Чернівецької області від 20 квітня 2015 року.

Рішення Хотинського районного суду Чернівецької області від 20 квітня 2015 року, рішення Апеляційного суду Чернівецької області від 24 червня 2015 року та ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 серпня 2015 року в частині позовних вимог кредитної спілки «Буковинський Альянс» до малого приватного підприємства «Зелена Липа» про стягнення заборгованості за кредитним договором скасувати та в цій частині провадження у справі закрити.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 3 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України.

Головуючий

А.Г. Ярема

Судді Верховного Суду України:

В.І. Гуменюк

Л.І. Охрімчук

Н.П. Лященко

В.М. Сімоненко